

ANNA GĘBALSKA-BEREKETS

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie
Instytut Edukacji Medialnej i Dziennikarstwa

Znaczenie i rola mediów we współczesnej edukacji społeczeństwa informacyjnego

WSTĘP

Media określa się jako ogół elektrycznych i elektronicznych sposobów odtwarzania, zapisywania i rozpowszechniania obrazów i dźwięków, które stosuje się w komunikowaniu masowym w celu zorganizowanego odbioru jednostkowego lub zbiorowego¹. Za pomocą technicznych sposobów przekazuje się liczne treści, które są dostarczane masowemu odbiorcy. Jest on nazywany niekiedy „masowym człowiekiem”, „masowym społeczeństwem”. Ponadto media są obecnie składnikiem kultury - tworzą jej specyfikę oraz kreują rzeczywistość poprzez prezentację różnorodnych treści, wywierających wpływ na świadomość i wybory odbiorców.

Środki komunikowania masowego wpływają na sposób myślenia ludzi, oddziałują na wyobraźnię, uczucia. Każdy człowiek ma z nimi styczność na co dzień, niezależnie od wieku, płci czy charakteru zatrudnienia. Wynika to stąd, że media nie tylko informują (funkcja zasadnicza), ale komunikują, spełniają funkcję ludyczną (rozrywkową, jednoznacznie dostrzegana w kulturze masowej), edukacyjną (np. działania świadome, zaplanowane)².

¹ Por. A. Lepa, *Pedagogika mass mediów*, Archidiecezjalne Wydawnictwo Łódzkie, Łódź 2007, s. 39.

² Por. Tamże, s. 45.

Funkcja informacyjna w kontekście mediów, jest rozpatrywana zawsze wtedy, gdy mówi się o społeczeństwie informacyjnym, nastawionym na pozyskiwanie wiedzy, informacji, służących do aktywności w różnych wymiarach codziennej egzystencji. Por. J.L. Kulikowski, *Informacja i świat, w którym żyjemy*, Instytut Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej, Warszawa 1978, s. 407-408.

Charles Wright Mills twierdził, że „nikt nie zna dokładnie wszystkich funkcji środków masowej informacji”³. Stwierdzenie to zakłada mnogość funkcji, które spełniają media we współczesnej rzeczywistości.

Wykorzystywanie środków masowego przekazu jest tak duże i ma zasadniczy wpływ na społeczeństwo, że czasem są one nazywane czwartą władzą⁴. Jednak we współczesnej rzeczywistości można je sklasyfikować jako pierwszą władzę, choćby poprzez pryzmat rosnącej mediokracji. Wirtualny świat daje coraz więcej możliwości, pomaga w rozwoju wielu dziedzin. Powoduje, że mimo odległości terytorialnych, informacje przepływają bez ograniczeń czasowych i przestrzennych. Z zasobów tego świata czerpiemy na rozmaite sposoby i w różnym stopniu.

Niezaprzeczalnym pozostaje fakt, iż ludzie korzystają z doświadczeń medialnych pozyskują informacje, które mają zasadniczy wpływ na kształtowanie ich własnego „ja” oraz sposób postrzegania rzeczywistości⁵. Ten fakt potwierdzają liczne badania. Percepcja człowieka, w znacznej mierze nastawiona jest na wizualny sposób postrzegania. Wykorzystują to środki masowego komunikowania. Ludzie znaczną część swojego wolnego czasu poświęcają na kontakt z mediami. Na skutek tego wpływ przekazów medialnych zaznacza się na obszarach związanych z wychowaniem religijnym, patriotycznym, moralnym⁶.

W teorii Alfreda Bandury, o oddziaływaniu mediów na odbiorców, wspomina się wręcz o takim modelowaniu osobowości przez media, które prowadzi

Informacja jako pewien typ wiadomości, ich zbiór powinna być także gromadzona i powinna służyć szerokim działaniom pedagogicznym. Więcej na ten temat: J.L. Paner, *Problemy informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej w pracy pedagogicznej*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1975.

O wkładzie mediów w proces edukacyjny wspomina także Jan Paweł II, Por. tegoż, *Rola komunikacji społecznej wobec rodziny. Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu 1980*, Watykan 1980, nr 2-3.

³ C. W. Mills, *Elita władzy*, tłum. M. Maneli, „Książka i Wiedza”, Warszawa 1961, s. 408.

⁴ Por. J. Braun, *Potęga czwartej władzy. Media, rynek, społeczeństwo*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2005, s. 5.

⁵ Por. J.B. Thompson, *Media i nowoczesność. Społeczna teoria mediów*, tłum. I. Mielnik, „Astrum”, Wrocław 2001, s. 230.

Na temat zasadniczego wpływu mediów na sposób odczuwania, wyborów, zwrócił uwagę także Tomasz Goban-Klas. Por. tegoż, *Zarys historii i rozwoju mediów od malowideł naskalnych do multimediów*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, Kraków 2001, s. 103-114.

⁶ Por. J. Góral, K. Klauza, *Mass media a religijność*, [w:] L. Adamczuk, W. Zdaniewicz (red.), *Religijność Polaków*, Instytut Statystyki Kościoła Katolickiego: Główny Urząd Statystyczny. Zespół Wyznań Religijnych, Warszawa 1993, s. 108-116.

do zapamiętywania zachowań medialnych i ich naśladowania. „Nowy wspaniały świat” Huxley’a mówi o hipnopedii, a więc technice oddziaływania na człowieka, polegającej na wielokrotnym odtwarzaniu tych samych treści, za pomocą których kształtuje się osobowość⁷.

W pracy zatytułowanej *Media i ludzie* Byrona Reevesa i Clifforda Nassa, autorzy udowadniają na podstawie szeregu przeprowadzonych badań, iż świat mediów, świat stworzony za pomocą technologii, jest często mylony i odbierany jako rzeczywistość. Dzieje się to w sposób automatyczny. W wyniku takiego działania, media są nie tyle narzędziami służącymi rozpowszechnianiu pewnych treści, co uczestnikami świata społecznego.

Wojciech Burszta zwraca uwagę na dążenie mediów do stworzenia idealnej kopii rzeczywistości i fizycznej transcendencji oraz ucieczki od ograniczeń rzeczywistości fizycznej⁸. Stwarzają one nowe formy spędzania czasu, budowania nowych form relaksu⁹. Nie zastąpią jednak tego, co rzeczywiste, tradycyjne i realne.

Artykuł podejmuje zagadnienie roli i znaczenia mediów dla edukacji społeczeństwa informacyjnego z uwzględnieniem struktury, funkcjonalności różnych środków przekazu i ich wykorzystania pedagogicznego. W kontekście wielu przemian gospodarczych, cywilizacyjnych, politycznych, społecznych, jak również żywiołowego rozwoju mediów i ich głębokiego osadzenia w życiu publicznym, istnieje potrzeba ustawicznej edukacji w procesie kształtowania świadomości odbioru treści za pomocą komunikatorów medialnych. Wspomniana edukacja medialna polegałaby na krytycznym i odpowiedzialnym korzystaniu ze środków społecznego przekazu. W takim właśnie kontekście należy odczytać proces wychowawczy społeczeństwa informacyjnego. Autorka niniejszego artykułu porusza najbardziej istotne aspekty owego procesu.

Równie ważne jest zwrócenie uwagi na możliwości wykorzystywania mediów do szerzenia edukacji na różnych szczeblach. Proces edukacyjny winien obejmować wychowanie do korzystania z mediów i poprzez media.

⁷ Za: W. Furmanek, *Wielki wspaniały świat i smutna codzienność – polska młodzież w dobie społeczeństwa informacyjnego*, [w:] W. Furmanek (red.), *Młodzież w wirtualnej rzeczywistości i realnym świecie. Materiały z polsko-niemieckiej konferencji naukowej zorganizowanej przez Wyższą Informatyczną Szkołę Zawodową w Gorzowie Wielkopolskim – 15 października 2004r.*, WISZ, Gorzów Wielkopolski 2004, s. 14.

⁸ Por. W. Burszta, *Wirtualizacja kultury i co z tego wynika*, [w:] M. Kempny, G. Woroniecka (red.), *Religia i kultura w globalizującym się świecie*, Zakład Wydawniczy „Nomos”, Kraków 1999, s. 27.

⁹ Por. K. Czajkowski, *Wychowanie do rekreacji*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne Warszawa 1979, s. 159-171.

Na te aspekty zwraca uwagę autorka artykułu. Prowadzenie tego typu działań badawczych wciąż jest wyzwaniem współczesności i zadaniem, które warto podjąć. Zarys problematyki sformułowanej w temacie jest punktem wyjścia do podjęcia dalszych poszukiwań naukowych, które pozwolą na pogłębienie tematu. Zagadnienie to jest istotne zwłaszcza w dobie postępu technologicznego i dynamicznych przemian w obrębie kultury medialnej.

ISTOTA SPOŁECZEŃSTWA INFORMACYJNEGO

Środki masowego przekazu mogą stać się narzędziem informacji, jak również dezinformacji. Mogą umacniać tradycyjne wartości (rodzina, kultura) albo być narzędziem, służącym do rozpowszechniania obrazów przemocy, agresji, pornografii. Media to nie tylko prasa, radio czy telewizja, to także znaczny rozwój Internetu, jako „nowego, światowego porządku, który narodził się u schyłku XX wieku”¹⁰. Dzięki tej różnorodności środków przekazu, wzrasta poziom interakcyjności i możliwości ich wykorzystania także dla edukacji medialnej. Jest to niezwykle istotne w dobie rozwoju społeczeństwa informacyjnego, gdzie wiedza i dostępność do informacji (szybkość, skrótowość) stają się istotnymi czynnikami zarówno w życiu społecznym, ekonomicznym, politycznym czy kulturowym. Prym odgrywa komputeryzacja, która w różnym stopniu dociera do szerokiego grremium odbiorców¹¹. Na temat zasadniczych cech społeczeństwa informacyjnego pisał m.in. John Naisbitt w pracy: *Megatrendy. Dziesięć nowych kierunków zmieniających nasze życie*. Podkreślił w niej szczególnie współcześnie informatyzację życia, w połączeniu z indywidualizacją i centralizacją. Z jednej strony znacznie to ułatwia komunikację, z drugiej - może przyczyniać się do uzależniania od niej. Społeczeństwo takie charakteryzuje się dążeniem do rekonstrukcji sfery życia społecznego. Tego typu zbiorowość pojawiła się wraz z rozwojem technologicznym i postępowaniem w dziedzinie mediów. W Europie pojęcie społeczeństwa informacyjnego datuje się na 1994 rok, kiedy został opublikowany Raport Bangemanna. Wtedy też

¹⁰ Określenie A. Giddensa, Por. tegoż, *Socjologia*, tłum. A. Szulżycka, Wydawnictwo Naukowe PWN Warszawa 2006, s. 495.

¹¹ Por. J. Kosmala, *Edukacja w społeczeństwie informacyjnym*, Wydawnictwo im. Stanisława Podobińskiego Akademii im. Jana Długosza Częstochowa 2009, s. 17.

zaczęto zauważać pewne przemiany w sposobie zachowania i mentalności społecznej oraz modyfikacje w systemie politycznym oraz gospodarczym.

Nowe tysiąclecie to bez wątpienia czas globalizacji¹², tworzenia nowych sektorów gospodarki i intensywnie rozwijającego się społeczeństwa. Rozwój świata globalnego, to nie tylko zagrożenia (pogłębiający się proces dekulturacji, „kultura niska”), ale także i szanse, dotyczące wzrostu oferty obliczonej na zaspokajanie różnych potrzeb, aktywizacji społeczności lokalnych, realizacji szeroko pojętej edukacji instytucjonalnej (szkoła), równoległej (kontakty środowiskowe, kulturowe) oraz ustawicznej (pozaszkolnej)¹³. Jest to epoka większej możliwości wyborów programów medialnych. Za pośrednictwem telewizji satelitarnej, kształtują się różne potrzeby i gusta odbiorców. Sama komunikacja nie musi już odbywać się jedynie twarzą w twarz. Jest możliwa za pomocą komputera, czy też innych form technologicznych, ułatwiających wzajemny kontakt i interakcję.

Kraje gospodarczo rozwinięte sprzedają światu nie tylko informacje, ale także i kulturę, rozrywkę oraz wiele innych usług¹⁴. Dzięki tym wszystkim możliwościom i rozwiązaniom technologicznym, media umożliwiają korzystanie z przepływu informacji, przebiegającej na wielu płaszczyznach. Zdaniem Janusza Morbitzera, proces tworzenia wiedzy, przebiega zasadniczo za pomocą trzech kodów: obrazowego, werbalnego oraz abstrakcyjnego. W całym rozwoju jednostki prym wiedzie kod obrazowy. W dalszej kolejności kod werbalny, a następnie kod abstrakcyjny, bowiem za pośrednictwem języka jako systemu znaków, wyrażane są myśli i opinie¹⁵.

¹² O cechach globalizacji wspomina D. de Kerckhove. Są to: przezroczystość (media mają dostęp do informacji i ją dystrybuują), natychmiastowość, społeczeństwo wiedzy. Por. tegoż, *Powłoka kultury. Odkrywanie nowej elektronicznej rzeczywistości*, tłum. W. Sikorski, P. Nowakowski, MIKOM, Warszawa 1996, Za: J. Gajda, *Media w edukacji*, Kraków 2010, s. 64.

¹³ Por. D. de Kerckhove, *Powłoka kultury. Odkrywanie nowej elektronicznej rzeczywistości*, tłum. W. Sikorski, P. Nowakowski, Warszawa 1996, Za: J. Gajda, *Media w edukacji*, „Impuls”, Kraków 2010, s. 65.

¹⁴ Por. A. Maksymowicz, *Nowa e-generacja? Społeczność informacyjna? Uwagi na temat użytkowników internetu i nowych zjawisk w społeczeństwie informacyjnym*, [w:] W. Furmanek (red.), *Młodzież w wirtualnym świecie...dz. cyt.*, s. 57.

¹⁵ Por. M. Walczak, *Media w edukacji współczesnego człowieka*, „Poradnik bibliotekarza”, 2003 nr 1, s. 12.

EDUKACJA W DOBIE SPOŁECZEŃSTWA INFORMACYJNEGO.
FORMY PROWADZENIA EDUKACJI
Z WYKORZYSTANIEM MEDIÓW

Podstawą właściwie przeprowadzonego procesu wychowawczego jest kształtowanie ludzi dojrzałych pod względem emocjonalnym, intelektualnym, moralnym, duchowym oraz społeczno-organizacyjnym¹⁶. Edukacja musi jednak zmierzyć się z zaistniałymi zmianami, nowymi określeniami i dokonać metamorfozy dotychczasowego sposobu życia. Powinna uwzględniać tworzenie współczesnej „świadomości globalnej”, o której wspomina Derrick de Kerckhove. Obejmuje ona zarówno wymiar jednostkowy (prywatny) oraz zbiorowy (społeczny). Zrozumienie oddziaływania środków masowego przekazu na człowieka, jak również roli, którą odgrywają w społeczeństwie jest zasadniczym zadaniem, jakie stoi przed edukacją. W celu sprawnego i skutecznego wykorzystania nowych technologii, należałoby zwrócić uwagę na ich specyfikę (konwergencja nowych mediów) i zakres działania. Istotna jest nie tylko zaawansowana technika informacyjna, ale także kompetencje społeczeństwa, co do odpowiedniej eksploatacji tych technik¹⁷. Zasadnicze jest zrozumienie możliwości i roli jaką mogą spełniać media we współczesnym świecie. Pozwoli to w jakimś stopniu zmniejszyć zjawiska niepożądane w dobie rozwoju technicznego, liberalizacji rynku telekomunikacyjnego i „wirtualności partykularnej”¹⁸.

Edukacja medialna staje się coraz bardziej potrzebna na różnych poziomach edukacji społeczeństwa. Istotą tak prowadzonego procesu powinny być informacje nie tylko na temat technicznego funkcjonowania mediów we współczesnym świecie. Celem powinno być uczenie społeczeństwa informacyjnego krytycznego, refleksyjnego odbioru środków społecznego przekazu oraz formowanie postawy aktywnej wobec przekazu medialnego¹⁹. W na-

16 Por. M. Nowak, *Podstawy pedagogiki otwartej*, Redakcja Wydaw. KUL, Lublin 2000, s. 303.

17 Por. J. Kosmała, dz. cyt., s. 17.

18 Chodzi tu o znaczny postęp i zastosowania technik medialnych w różnych sferach życia człowieka. W związku z tym mamy do czynienia z daleko posuniętą indywidualizacją, jednostkowością, a niżeli wspólnotowością w tradycyjnym tego słowa rozumieniu: „(...) percypowanie świata przestaje być tożsame z udziałem pewnej kolektywnej wizji, a zaczyna być kadrowaniem całkowicie dostrojonym do potrzeb jednostki.”

m. Krajewski, *Kultury kultury popularnej*, Wydawnictwo UAM, Poznań 2003, s. 7.

19 Por. P. Drzewiecki, *Media Aktywni. Dlaczego i jak uczyć edukacji medialnej?*, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2010, s. 16-17; s. 50-51.

stępsztwie takiego działania kształtują się cechy osobowościowe człowieka, jego postawy oraz motywacje. Edukacja taka powinna trwać nieustannie, od wczesnych lat aż po wiek dorosły i realizować zadania wychowania usprawniającego. Jest to zasadne zwłaszcza teraz, gdy powstają nowe media, techniczne innowacje, estetyczne formy i konwencje²⁰. Prowadzenie procesu wychowawczego w sposób ustawiczny, pozwala na kształtowanie świadomości aktywnej. W dobie znacznego postępu technicznego wiele treści może się dezaktualizować. Potrzebne są nowe rozwiązania systemowe, uwzględniające różne czynniki i warunki, którym musi sprostać (kultura masowa, homogenizacja). Niestety nie zawsze edukacja jest prowadzona we właściwym kierunku. Wynika to albo z braku właściwych rozwiązań programowych, kompetencji kadry pedagogicznej, standaryzacji treści. Należałoby zwrócić uwagę także na antropologiczny aspekt procesu edukacyjnego realizującego swoiste wychowanie do mediów²¹. Uczenie właściwego sposobu korzystania z mediów jest obecnie ważnym elementem procesu wychowawczego, gdyż media „narzuciły” nowy sposób postrzegania świata, oparty w znacznym stopniu na audiowizualności. Stała się ona podstawową orientacją człowieka i ważnym wyrazem artykulacji kulturowej²². Kształtowanie kompetencji komunikacyjnych u użytkownika mediów, zaowocuje świadomością, co do możliwości ich działania w czasie, gdy powszechnym zabiegiem mediów jest wypieranie słowa przez obraz. Uwrażliwianie na etykę obrazu, wymaga zachowania krytycyzmu i refleksyjności²³. Jest to istotne zwłaszcza w „epoce Sieci”, umożliwiającej ekspansywny rozwój nowych terytoriów i możliwości, które powodują łatwiejszy do niej dostęp. Działanie ikoniczne, odwołujące się do podstawowych pragnień człowieka, staje się coraz bardziej niebezpieczne ze względu na stosowanie iluzji i różnych narzędzi manipulacyjnych²⁴. Nie ulega

²⁰ Por. D. Kellner, *Media Literacy and Critical Pedagogy*, www.gseis.ucla.edu.pl, s. 5 (dostęp dnia: 20.09.2012).

²¹ Więcej na ten temat: M. Frania, *Edukacja medialna w szkole wyzwaniem współczesności*, [w:] M. Wawrzak- Chodaczek, J. Jagoszewska (red.), *Komunikacja wobec wyzwań współczesności*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2011.

²² Por. J. Izdebska, *Młodzież - media elektroniczne. Nowa przestrzeń edukacyjna*. „Edukacja medialna” 2003 nr 1, s. 22-26.

²³ Por. W. Godzic, *Telewizja - najważniejsze medium XX wieku*, [w:] W. Godzic, A. Drzał-Sierocka (red.), *Media audiowizualne*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne: Wydawnictwo Szkoły Wyższej Psychologii Społecznej Academica, Warszawa 2010, s. 76-78.

²⁴ Por. A. Ogonowska, *Przemoc ikoniczna. Zarys wykładu*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, Kraków 2004, s. 100-101.

wątpliwości, że kultura mediów ma własny system odniesień, uzależniony od zainteresowania użytkowników i popytu na pewne treści.

Związane jest to z „etosem zysku”, gdzie identyfikuje się zachciankę z potrzebą w taki sposób, by wykorzystać dramatyzację, czy pewną formę przedstawień. Taki zabieg pozwala uzyskać coś na kształt zasady moralnej²⁵. Nie trudno się domyślić, że jest to celowe działanie manipulatorskie, o istnieniu którego przeciętny odbiorca nie jest świadomy. Ludzie są w stanie przyjmować to, co w jakimś stopniu potwierdza ich *status quo*. Media jednak poprzez odpowiednio dobrane zabiegi mogą powodować, że negatywne aspekty będą postrzegane jako pozytywne. Trudno jest się w takiej sytuacji odnaleźć. Media powinny uwzględniać zasięg kwestii moralnych. W życiu człowieka kontekst ten jest obecny bez względu na światopogląd. Tworzenie treści powinno ukierunkowywać uwagę na sytuację człowieka oraz zasady wspólnotowe w ramach struktur społecznych, pociągające implikacje moralne²⁶. Rola mediów w życiu społecznym, w edukacji równoległej, wciąż wzrasta. To one stanowią główne źródło informacji o otaczającym świecie, decydują o modzie, trendach, kreują obraz współczesnej kultury, wytyczają zakres kontaktów z kulturą i kształtują postawy odbiorców²⁷.

Tomasz Goban-Klas podejmując zagadnienie obowiązku mediów wobec społeczeństwa wymienia sposób ich działania. Uwzględnia on prezentację tego, co najlepsze w całym dorobku kulturowym danej społeczności²⁸. Jest to fundament tożsamości tej wspólnoty. Nie zostanie on naruszony, jeśli będzie kształtowany w sposób ciągły, progresywny poprzez normy wzorów zachowań, system wartości, właściwy proces edukacyjny, uwzględniający antropologiczny wymiar człowieka, jego personalizm. Wszelkie przemiany, także i te oparte o nowe technologie, postęp transformacji społecznej musi „znaleźć wsparcie w niewymiernym parametrze kulturowym, związanym ze sferą wartości obyczaju, pojmowania wolności (...)”²⁹.

²⁵ T. Zasępa, *Media publiczne a więzi społeczne: integracja vs. dezintegracja*, [w:] T. Zasępa (red.), *Edukacja medialna*, Norbertinum, Lublin 2002, s. 12.

²⁶ Por. Tamże, s. 9-11.

²⁷ Por. J. Gajda, dz. cyt., s. 63.

²⁸ Por. W. Sonczyk, *Media w Polsce: zarys problematyki*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne Warszawa 1999, s. 152-153.

²⁹ K. Krzysztofek, *Rzecz o kulturze a dynamika cywilizacyjna. Kultura w epoce modernizacji, postmodernizacji, transformacji i adaptacji*, [w:] L. Zacher (red.), *Problemy społeczeństwa informacyjnego. Elementy analizy, ewolucji i prognozy*, Fundacja Edukacyjna Transformacje, Warszawa 1997, s. 151.

Media przyczyniają się i decydują o popularnym charakterze współczesnej kultury, przekazującej treści niekiedy prymitywne i banalne. Przy współudziale mediów tworzy się globalne środowisko informacyjne, w którym człowiek powinien odznaczać się umiejętnością selektywnego przetwarzania informacji³⁰. Jest to zadanie edukacyjne polegające na samodzielności w podejmowaniu wyborów, co do prezentowanych treści i obrazów. Działanie to nie jest łatwe. Jak zauważa Maryla Hopfinger, wpływ mediów, za pomocą środków audiowizualnych sięga o wiele głębiej aniżeli antropologiczne następstwa komunikacji poprzez pismo³¹.

Technologia daje możliwości, ale i stwarza ograniczenia. Zadaniem edukacji powinno być wychowanie człowieka do zmieniającej się dynamicznie rzeczywistości. Wśród założeń składających się na właściwe przygotowanie, powinno znaleźć się także i takie, które uwzględniałyby zagrożenia edukacyjne w aspekcie odbioru mediów. Zwrócenie na nie uwagi, pozwoli osiągnąć w konsekwencji wymierne skutki. O zagrożeniach edukacyjnych w odbiorze mediów i zarzutach w stosunku do sposobu ich działania, wspomina Janusz Gajda w książce *Media w edukacji*. Są to:

- prezentowanie rzeczywistości w krzywym zwierciadle (kreowanie fałszywej rzeczywistości);
- wyolbrzymianie pewnych obrazów przy jednoczesnym braku analizy społecznej;
- upowszechnienie opinii oraz konsumpcyjnego stylu życia (sukcesem staje się osiągnięcie zamożności, prym wartości materialnych);
- proces dekulturacji, będący wynikiem procesu globalizacyjnego (standaryzacja treści)³².

Celem powinna być edukacja prowadząca do krytycyzmu wobec absorbowanych treści, która uwzględniałaby zdolności poznawcze człowieka, zwłaszcza w dobie mnogości środków komunikowania i tzw. „szumu informacyjnego”. Poprzez tak zamierzone działanie, może ona skutecznie wykluczać „(...) naiwny stosunek do treści publikowanych w mediach, uległość wobec cudzych opinii i treści propagandowych, zakładając znajomość (dop. aut.) głównych mechanizmów działania mediów, dystans emocjonalny wobec odbieranych komunikatów oraz czerpanie informacji z wielu źródeł i porównywanie ich

³⁰ Por. Tamże, s. 66.

³¹ Za: A. Wawrzak-Chodaczek, *Kulturowe konsekwencje rozwoju mass mediów*, [w:] W. Strykowski, W. Skrzydlewski (red.), *Media i edukacja w dobie integracji*, Wydawnictwo eMPI², Poznań 2002, s. 14.

³² Por. J. Gajda, dz. cyt., s. 63.

(oceniając wiarygodności)³³. Informacja ma wtedy swoją wartość, gdy dostępna jest tam, gdzie jest potrzebna i dla konkretnego celu³⁴.

Dużą rolę w rozwijaniu umiejętności intelektualnych odgrywają programy edukacyjne. Co prawda, ich ilość wciąż nie jest wystarczająca, a oczekiwania odbiorców w stosunku do funkcji edukacyjnej spełnianej przez media jest o wiele większa aniżeli oferta programowa. Dane takie przedstawił Wiesław Sonczyk. Dotyczą one 1996 roku. W tym czasie audycje edukacyjne i poradnicze stanowiły 8,9% ogółu programów telewizji publicznej, a widowiska teatralne zaledwie 1,6%. W audycjach radiowych, takiego typu programy zajmowały łącznie tylko 3,6%. Nie jest to tożsame z celem, jaki powinny realizować media publiczne.

W ankiecie przeprowadzonej wśród odbiorców, na którą powołuje się Sonczyk, 53% ludzi wymieniło jako zadanie mediów „dostarczanie rzetelnej i wiarygodnej informacji”; zaś 36% badanych wskazało na „emitowanie treści edukacyjnych i oświatowych, połączonych z pozytywnym wpływem na zachowania i postawy społeczne”³⁵. Przedstawione badania dotyczyły oczekiwań odbiorców w stosunku do mediów.

EGZEMPLIFIKACJE ROLI POSZCZEGÓLNYCH MEDIÓW W KRYTYCZNYM I ODPOWIEDZIALNYM KORZYSTANIU Z NICH

a) Rola i znaczenie internetu

Wychowanie do mediów, jako pewnego rodzaju forma profilaktyki edukacyjnej, powinno obejmować zadania dotyczące nauczania o mediach, produktach medialnych, sposobach świadomego, selektywnego i aktywnego korzystania z nich. Powinno obejmować również zagadnienia dotyczące wykorzystania mediów w procesie edukacyjnym. Wiele pod wpływem rozwoju nowych technologii może się zmienić. By jednak mogły one jak najlepiej służyć ludziom,

³³ Por. J. Morbitzer, *O multimediach okiem pedagoga*, „Poradnik Bibliotekarza” 2001 nr 6, s. 3.

³⁴ Por. T. Goban-Klas, *Media i komunikowanie...* dz. cyt., s. 158.

³⁵ Por. W. Sonczyk, dz. cyt., s. 138.

potrzebna jest właściwa edukacja w tym zakresie. Korzyści o jakich mowa, płyną ze świadomego i przemyślanego korzystania z przekazów medialnych, których kształtowanie należy do założeń właściwie prowadzonego procesu edukacyjnego.

Media mogą przyczyniać się do bardziej systematycznego i krytycznego uświadamiania sobie tego, co człowieka otacza³⁶. Pomocne mogą być narzędzia multimedialne takie, jak: encyklopedie, słowniki, leksykony. Ogromne znaczenie mediów obserwuje się także w popularyzacji kultury elitarnej. Za pomocą internetu, pewne książki, nagrania można przedstawić nie tylko w sposób ciekawy, ale także nadać im większy zasięg terytorialny.

W związku z tym coraz liczniej pojawiają się księgarnie internetowe, gdzie użytkownik może w jednym miejscu i o każdej porze, zapoznać się z nowościami na rynku księgarskim. Wybrane pozycje można bez problemu zamówić i zostaną one dostarczone pod wskazany adres.

Wszelka inna forma aktywności intelektualnej za pomocą mediów, w tym internetu, może być przeniesiona na portale wiedzy. Mogą one stać się miejscem przetwarzania różnego rodzaju informacji (konsulting ekonomiczny, edukacyjny, prawny). Takie rozwiązania sprzyjają ponadto debatom, które mogą być prowadzone w wirtualnym świecie, bez ograniczeń czasowo-przestrzennych³⁷.

Zasięg oddziaływania tego typu spotkań jest o wiele większy, zwłaszcza jeśli uwzględnimy liczbę korzystających z sieci. Istotne jest także udostępnianie takich debat za pomocą mediów. Użytkownik ma wówczas wrażenie, że zabiega się o jego uwagę, a prowadzona rozmowa dotyczy też jego problemów. Może on nie zgadzać się z danymi opiniami na konkretny temat. Pluralizm poglądów jest jednak osiągany za pomocą obecności różnych przedstawicieli rządu, organizacji, wzmaga poczucie obiektywizmu.

W 2011 roku liczba użytkowników internetu wyniosła 2,1 miliarda osób. Rok później ilość korzystających z sieci wzrosła do 2,4 miliarda³⁸.

Internet jako Globalna Pajęczyna³⁹ tworzy w swych ramach nie jedno, ale kilka środowisk, które mimo, że są znacznie zróżnicowane między sobą, to wpływają na konkretne zachowania ludzi i ich sposób postrzegania świata.

³⁶ Por. J. Izdebska, art. cyt., s. 26.

³⁷ Por. J. van Dijk, *Społeczne aspekty nowych mediów. Analiza społeczeństwa sieci*, przekł. J. Koniczny, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2010, s. 315.

³⁸ Dane pochodzą z Serwisu Royal Pingdom. Powołuje się na nie portal internetowy Wirtualne Media. <http://www.wirtualnemedial.pl/artykul/internet-2011-w-liczbach> (dostęp dnia: 04.05.2013) <http://www.wirtualnemedial.pl/artykul/internet-2012-w-liczbach> (dostęp dnia: 04.05.2013).

³⁹ Określenie J. Izdebskiej.

W związku z tym, postępująca stale komputeryzacja życia, może być wykorzystana w prowadzeniu różnego rodzaju szkoleń, kursów za pomocą sieci. Obniża to znacznie koszty oraz czas, potrzebny na realne spotkania.

Za pośrednictwem komunikacji interaktywnej uczestnik jest zarówno aktywnym odbiorcą, jak i nadawcą. Internet stwarza taką możliwość. Łączy ze sobą formę kontaktów asynchronicznych, jak np. poczta e-mailowa i synchronicznych, pozwalających na bezpośrednią wymianę informacji⁴⁰ (za pomocą czatu, Skype'a, komunikatorów internetowych). Komunikacja taka nie jest pozbawiona także pewnych aspektów negatywnych, takich jak: brak elementów niewerbalnych, z którymi mamy do czynienia w kontaktach typu *face to face*. Za pomocą wirtualnego świata istnieje możliwość prowadzenia działalności handlowej (liczne ogłoszenia internetowe, witryny, strony www) oraz biznesowej. Za sprawą internetu taka forma aktywności jest znacznie ułatwiona ze względu na redukcję odległości terytorialnych. Za pośrednictwem mediów kreuje się także informacje na temat odbywających się lub mających się odbyć imprez sportowych i kulturalnych⁴¹.

W ten sposób środki społecznego przekazu włączają się w propagowanie szeroko rozumianej edukacji. Oczywiście w równoległy sposób powinien być prowadzony także proces wychowawczy obejmujący zróżnicowaną edukację medialną, czytelniczną na różnych poziomach kształcenia ustawicznego.

b) Prasa i jej rola w edukacji. Podstawowe założenia

Społeczeństwo nie powinno obawiać się nowych technologii. Są one do dyspozycji każdego człowieka, by mógł on za ich pośrednictwem odkrywać siebie, świat, który go otacza. Ich rola może również mieć zasadnicze znaczenie

⁴⁰ Por. T. Goban-Klas, *Media i komunikowanie masowe...*, dz. cyt., . s. 73.

⁴¹ W lipcu w radiu TOK FM przedstawioną interesującą informację. W ramach podsumowania EURO 2012, stacje paliwowe przeżyły prawdziwy kryzys, gdyż o wiele mniej ludzi gdziekolwiek się poruszało. W tym czasie w gronie rodziny lub przyjaciół oglądali transmisje meczy piłkarskich. Duże zainteresowanie tym wydarzeniem sportowym potwierdzają informacje Biura Koordynacji Programowej TVP. W szczytowym momencie spotkanie Polska-Rosja na trzech antenach – TVP1, TVP Sport i TVP HD – oglądalność wyniosła 16 mln 234 tys. widzów. Mecz Polska-Grecja w najwyższym momencie oglądalności obejrzało 15,5 mln widzów. Za pomocą takich transmisji odbiorca wpisuje się swoją „obecnością” w owe wydarzenie, śledzi na bieżąco sposób komentowania tego co się w danej chwili dzieje. Były to wyniki wszechczasów. Transmisje zgromadziła więcej widzów aniżeli w przypadku skoków Adama Małysza w Salt Lake City, podczas którego Adam Małyż wywalczył srebrny medal (14,5 mln). Dane za: www.sport.pl (dostęp dnia: 04.11.2012).

w misji ewangelizacyjnej, jak i spełniać funkcję nośnika treści religijnych⁴². Wykorzystując swój wymiar informacyjny oraz wychowawczy, media mogą urzeczywistniać naczelne cele, jakie stawia przed sobą Kościół będący wspólnotą zbawienia⁴³. Poprzez dostęp do takich treści, jednostka uczestniczy w kulturze duchowej swojego narodu. Dla edukacji niezwykle znaczenie ma prasa, oddziałująca na człowieka w różnych wymiarach jego aktywności. Poprzez swoje właściwości (aktualność, wszechstronność, periodyczność, charakter publiczny, wiarygodność)⁴⁴ może przyczyniać się do prezentacji rzeczywistości w duchu wiarygodności oraz odpowiedzialności za wyrażone słowo. Prasa stwarza także potrzebę informacji, po którą w każdej chwili będzie można ponownie sięgnąć. Przykładem a jednocześnie przestrożą dla prasy jest przykład artykułu pt. „Trotyl na wraku Tupolewa” który ukazał się 30 listopada 2012 roku na łamach „Rzeczpospolitej”. Jak wiadomo, ostateczne potwierdzenie lub zaprzeczenie rzetelności artykułu nastąpi wówczas, kiedy przeprowadzone zostaną niezbędne badania laboratoryjne. Jednak przytoczony przykład pokazuje, jak silnym narzędziem wpływu na ludzi okazuje się prasa. Wystarczy jeden artykuł, by zelektryzować cały kraj.

c) Film i jego rola w procesie edukacyjnym społeczeństwa informacyjnego

Znaczącą rolę w edukacji społeczeństwa informacyjnego może odgrywać także film, a ściślej rzecz ujmując wiedza o filmie, akcentująca wartości (moralne, społeczne) proponowane odbiorcy. Może stać się skutecznym środkiem dydaktycznym poprzez kształtowanie wizualnego myślenia oraz postawy krytycyzmu wobec różnych form sztuki filmowej⁴⁵.

42 Por. J. Bagrowicz, *Ewangelizacja przez prasę*, „Znaki czasu” 1993 nr 31-32, s. 79-87.

taką rolę oprócz telewizji, internetu, radia, może spełniać prasa, dzięki swoim właściwościom: oddziaływanie na postawy, opinie, trwałość- możliwość wielokrotnego kontaktu czytelnika z konkretną treścią.

Więcej na temat prasy jako środka ewangelizacyjnego można przeczytać w pracy bp. Adama Lepy, Por. tegoż, *Dlaczego w Polsce jest potrzebny dziennik katolicki*, [w:] L. Dyczewski (red.), *Dziennik katolicki czynnikiem rozwoju społeczeństwa polskiego*, „Civitas Christiana”, Warszawa 1996, s. 8-16.

43 Por. E. Ozorowski, *Kościół: zarys eklezjologii katolickiej*, Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej „Tum”, Wrocław 1984, s. 94-120.

44 Właściwości prasy, mające wpływ na jej charakter oraz zasadniczą rolę w edukacji, wymienia J. Kowalewski; Por. tegoż, *Rozważania o wszechstronności prasy*, „Prasoznawstwo” 1956 nr 2, s. 4-16.

45 Por. A. Lepa, *Pedagogika...dz.* cyt., s. 72.

Ciekawą formą wychowawczą mogą być rozmowy prowadzone na temat konkretnego filmu, z uwzględnieniem jego specyfiki, wartości, siły i sposobu oddziaływania na odbiorcę, z uwzględnieniem jego atrakcyjności, nasilenia przemocy, sensacyjności, efektów wizualnych. Pozwoli to na rozwijanie aktywnej i selektywnej postawy wobec prezentowanych obrazów i treści. Takie działanie ma na celu stawianie u młodego pokolenia granic odnośnie rozumienia wolności, prezentowanie różnych form arcyzmu, walorów estetycznych pojawiających się na ekranie.

d) Przekaz radiowy i jego zasadnicze znaczenie w edukacji

W przypadku przekazu radiowego i jego roli w edukacji należałoby wyakcentować jego obecność w różnych sytuacjach dnia codziennego. Współcześnie odbiór tego środka komunikowania jest o wiele bardziej powszechny aniżeli jeszcze kilkadziesiąt lat temu. Sprzyjają temu liczne rozwiązania techniczne, umożliwiające słuchanie radia, np. za pomocą telefonu komórkowego. Dzięki swej ekspresywności, działaniu słowa na wyobraźnię, dźwiękowości, muzyce, jest ono w stanie skutecznie oddziaływać na osobowość człowieka⁴⁶. Audytywność radia sprzyja intensywności absorbowanych w eterze treści. Są one przekazywane w sposób szybki, zwięzły i z większą częstotliwością aniżeli w innych środkach przekazu. W wyniku tego, pewne informacje o charakterze globalnym dotyczące nauki, edukacji, społeczności, świata, poglądy, mogą być wzmacniane, potwierdzane różnymi opiniami i w ten sposób lepiej i na dłużej przyswajane.

e) Edukacyjny wymiar telewizji

W dziedzinie wychowania i edukacji telewizja także może stać się pożytecznym instrumentem. Zwłaszcza, że w Polsce liczba osób codziennie korzystających z tego medium wynosi około 50%. Bez wątpienia stanowi to fenomen, którego nie ma w innym miejscu w Europie⁴⁷. W skali globalnej

⁴⁶ Por. A. Kumor, *Radio. Telewizja. Edukacja*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1986, s. 20-53.

⁴⁷ Dane takie przedstawił wiceminister kultury Jarosław Selin. Wypowiedź pochodzi z dnia 10.04.2007 roku i jest dostępna jest na stronie internetowej: www.wirtualnemedial.pl (dostęp dnia: 04.11.2012).

konsumenci na oglądanie telewizji przeznaczyli w 2011 roku: 3 h 16 min. W porównaniu z rokiem poprzednim, ten czas wydłużył się o 6 min. Dane takie zostały ogłoszone podczas XIX corocznego Raportu „One Television Year in the World”⁴⁸ (raport jest rezultatem działania grupy badawczej Eurodata TV Worldwide, obejmującego swym zasięgiem ponad 100 państw). Domeną tego środka komunikacji jest to, że w skuteczny sposób przekazuje argumentację emocjonalną oraz obrazową⁴⁹. Oddziaływanie to zostanie zintensyfikowane po wprowadzeniu telewizji interaktywnej, która w znaczny sposób ułatwi dostępność programów⁵⁰. Ponadto telewizja może służyć jako środek powodujący rozbudzenie pasji, zainteresowań. Niektóre programy bowiem nadawane są non stop i każdy może znaleźć w ciągu dnia odpowiedni czas na zapoznanie się z prezentowanymi treściami. Rozszerzenie oferty programowej nastąpi też prawdopodobnie po wprowadzeniu cyfryzacji.

Poprzez telewizję odbiorca może uczestniczyć w prezentacji różnych poglądów i komentarzy weryfikując je z własnymi odczuciami na temat konkretnych wydarzeń. Dzięki licznym rozwiązaniom technicznym np. pismo na ekranie, poszerza się krąg osób śledzących najnowsze wiadomości. Za pomocą telewizji „ludzie (...) wiedzą i czują, co jest dobre, a co złe”⁵¹. W odbiorze tego medium słowo jest w pewnym stopniu minimalizowane. Może to prowadzić do zakłóceń rozwoju intelektualnego. Należałoby zatem wypracowywać postawę aktywności w stosunku do odbioru tego typu przekazów. Badacze tego medium są zdania, że telewizja wpływa pozytywnie na zainteresowania i pasje odbiorcy. Potrafi je stymulować oraz rozwijać⁵².

Telewizja realizuje aspekt pedagogiczny również w odniesieniu do kultury. Wartości, jakie czerpie odbiorca z medialnego przekazu, przekładają się na pewne modyfikacje w jej obrębie. Ten środek przekazu doprowadza do konfrontacji pomiędzy jej zawartością treściową a rodzajem oraz jakością odbioru masowego odbiorcy. Kultura masowa za pomocą telewizji dociera do szerokiego grona odbiorców. Wówczas mają oni szeroki dostęp do różnych dzieł kultury.

48 Dane zostały ogłoszone 25.03.2012 roku na stronie: www.wirtualnemedial.pl (dostęp dnia: 04.11.2012).

49 Por. A. Lepa, *Pedagogika...*dz. cyt., s. 85.

50 Por. A. Lepa, *Funkcja logosfery w wychowaniu do mediów*, Łódź 2008, s. 67.

51 W. Pisarek, *Prasa, radio, telewizja: podział pracy*, „Zeszyty Prasoznawcze” 1976 nr 2, s. 30.

52 Por. B. Puszczewicz, *O wychowawczych i kształcących funkcjach telewizji*, [w:] B. Passini, T. Pilch (red.), *Wychowanie i środowisko*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1979, s. 334-352.

Poprzez odpowiednio przeprowadzony proces edukacyjny, z użyciem treści telewizyjnych, możemy uzyskać zamierzony efekt pedagogiczny⁵³.

PODSUMOWANIE

Media stanowią część życia zbiorowego. Ich dominująca rola współcześnie pozostaje bezsporna. Odnoszą się one do zapotrzebowań odbiorców. Kształtują u nich emocjonalny stosunek do rzeczywistości. Poprzez uatrakcyjnienie oferty angażują się także w zaspokajanie potrzeb na produkty kulturalne. Wpływają dzięki temu na różne postawy, w tym postawę konsumpcjonizmu (przede wszystkim reklamy). Dzięki szybkiemu rozwojowi i innowacyjności stają się obecnie także miejscem zarządzania społecznościami, ich czasem, gustami oraz wyborami. Stanowią ponadto forum do prezentacji wydarzeń i eventów pochodzących zarówno z kraju, jak z zagranicy (orientacja w globalnych problemach świata).

Odnosząc się do Instrukcji *Communio et Progressio* należy zwrócić uwagę, że w społeczeństwie informacyjnym potrzeba pozyskiwania wiedzy, informacji jest niezwykle istotna: „konieczne jest, aby człowiek dysponował różnymi pomocami i narzędziami w zdobywaniu informacji (...). Jeśli społeczeństwo ma się właściwie rozwijać powinno mieć dobre rozeznanie i dobrze poinformowanych obywateli”⁵⁴. W dostępie do wiedzy, także tej specjalistycznej, znaczącą rolę może obecnie odgrywać e-learning, jako technika wykorzystująca wszelkie dostępne media. W ten sposób można prowadzić nauczanie na odległość. W tym kontekście media mogą spełniać rolę narzędzi, służących pracy intelektualnej.

Media to nie tylko dostęp do informacji, lecz także przestrzeń do promocji wolności sztuki, kultury, obyczajowości. Stąd istnieje potrzeba kształtowania świadomości do odbioru pewnych różnych treści i wybór takich, które byłyby zgodne z przyjętym systemem wartości, a nie propagowaniem przemocy,

⁵³ Por. M. Czerwiński, *Telewizja wobec kultury*, Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, Warszawa 1973, s. 137-155.

⁵⁴ Papieska Komisja ds. Środków Społecznego Przekazu, *Instrukcja duszpasterska: Zjednoczenie i postęp (Communio et progressio, 1971)*, [www.http://www.niedziela.pl/artukul/1506/Communio-et-progressio](http://www.niedziela.pl/artukul/1506/Communio-et-progressio) (dostęp dnia: 2.4.10.2012).

agresji, fałszu. Wszystkie te formy nieprawdy, a co za tym idzie utraty wiarygodności, Janusz Morbitzer określił mianem „kultury złodziejstwa”. Należy się w tym miejscu zgodzić z autorem, zwłaszcza, że współczesne pokolenie kształtowane jest przez media, czerpie pewne wzorce wprost z przekazów medialnych. Środki masowego przekazu to także miejsce do podejmowania zagadnień kulturowych, religijnych, edukacyjnych o globalnym znaczeniu. Nie ulega jednak wątpliwości fakt, iż oferta programów edukacyjnych dla dzieci i młodzieży jest wciąż niewystarczająca.

Rola mediów i ich znaczenie w edukacji społeczeństwa informacyjnego to nie tylko prezentacja pozytywnych aspektów, to także uwzględnienie negatywnych form działania mediów, które edukacja powinna mieć na uwadze. Należą do nich: uzależnienia od mediów (dataholizm, netoholizm), niekontrolowanie czasu spędzonego pod wpływem przekazów medialnych i zniechęcenie do robienia czegoś zupełnie odmiennego, wpływ mediów na codzienne zachowania i sposób komunikacji międzyosobowej (zubożenie słownictwa, skrótowość, słownictwo zaczerpnięte z filmów, seriali, gier komputerowych), treści manipulacyjne i propagandowe, sceny przemocy, agresji, pornografii zmniejszające poczucie piękna i estetyki. W wyniku długotrwałego oddziaływania media obniżają u odbiorców stopień ich wrażliwości. Wówczas tworzy się techniczna świadomość, na którą zwrócił uwagę już dawno Marshall McLuhan.

Negatywne aspekty wskazują, jak wiele jest jeszcze do zrobienia na płaszczyźnie edukacji. Będąc formą wychowawczą powinna odznaczać się aktywnością w dobie społeczeństwa informacyjnego i winna przygotowywać społeczeństwo do krytycznego, refleksyjnego, a przede wszystkim świadomego odbioru treści absorbowanych za pośrednictwem komunikatorów medialnych i wykorzystywania treści pozyskanych do dalszego rozwoju. Zadaniem edukacji powinno być przygotowywanie do odbioru treści, rzeczywiście służących dalszemu rozwojowi społeczeństwa. Stąd edukacja nie powinna powielać standaryzowanych treści, a uwzględniać postęp technologiczny, globalizacyjny oraz przemiany zachodzące w świecie, uwzględniać zmiany na rynku pracy, zmiany mentalności, pojawianie się nowych zagrożeń, dokonywane reformy. Ma to służyć skutecznemu przeciwdziałaniu wszelkim negatywnym czynnikom. W tak dynamicznie rozwijającym się świecie, w którym media odgrywają zasadniczą rolę, powyższe rozwiązania wydają się być istotne i priorytetowe.

BIBLIOGRAFIA

- Bagrowicz J., *Ewangelizacja przez prasę*, „Znaki czasu” 1993 nr 31-32.
- Braun J., *Potęga czwartej władzy. Media, rynek, społeczeństwo*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 2005.
- Burszta W., *Wirtualizacja kultury i co z tego wynika*, [w:] M. Kempny, G. Woronicka (red.), *Religia i kultura w globalizującym się świecie*, Zakład Wydawniczy „Nomos”, Kraków 1999.
- Czajkowski K., *Wychowanie do rekreacji*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne Warszawa 1979.
- Czerwiński M., *Telewizja wobec kultury*, Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, Warszawa 1973.
- Drzewiecki P., *Media Aktywni. Dlaczego i jak uczyć edukacji medialnej?*, Dom Wydawniczy Elipsa, Warszawa 2010.
- Frania M., *Edukacja medialna w szkole wyzwaniem współczesności*, [w:] M. Wawrzak-Chodaczek, J. Jagoszewska (red.), *Komunikacja wobec wyzwań współczesności*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2011.
- Dijk van J., *Społeczne aspekty nowych mediów. Analiza społeczeństwa sieci*, przekł. J. Konieczny, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2010.
- Furmanek W., *Wielki wspaniały świat i smutna codzienność - polska młodzież w dobie społeczeństwa informacyjnego*, [w:] W. Furmanek (red.), *Młodzież w wirtualnej rzeczywistości i realnym świecie. Materiały z polsko-niemieckiej konferencji naukowej zorganizowanej przez Wyższą Informatyczną Szkołę Zawodową w Gorzowie Wielkopolskim - 15 października 2004r.*, WISZ, Gorzów Wielkopolski 2004.
- Gajda J., *Media w edukacji*, „Impuls”, Kraków 2010.
- Giddensa A., Por. tegoż, *Socjologia*, tłum. A. Szulżycka, Wydawnictwo Naukowe PWN Warszawa 2006.
- Goban- Klas T., *Zarys historii i rozwoju mediów od malowideł naskalnych do multimedialnych*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, Kraków 2001.
- Godzic W., *Telewizja - najważniejsze medium XX wieku*, [w:] W. Godzic, A. Drzał-Sierocka (red.), *Media audiowizualne*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne: Wydawnictwo Szkoły Wyższej Psychologii Społecznej Academica, Warszawa 2010.
- Góral J., Klauza K., *Mass media a religijność*, [w:] L. Adamczuk, W. Zdaniewicz (red.), *Religijność Polaków*, Instytut Statystyki Kościoła Katolickiego: Główny Urząd Statystyczny. Zespół Wyznań Religijnych, Warszawa 1993.
- Izdebska J., *Młodzież - media elektroniczne. Nowa przestrzeń edukacyjna*. „Edukacja medialna” 2003 nr 1.

- Jan Paweł II, *Rola komunikacji społecznej wobec rodziny. Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu 1980*, Watykan 1980.
- Kellner D., *Media Literacy and Critical Pedagogy*, www.gseis.ucla.edu.pl, s. 5, (dostęp dnia: 20.09.2012).
- Kerckhove de D., *Powłoka kultury. Odkrywanie nowej elektronicznej rzeczywistości*, tłum. W. Sikorski, P. Nowakowski, MIKOM, Warszawa 1996.
- Kosmala J., *Edukacja w społeczeństwie informacyjnym*, Wydawnictwo im. Stanisława Podobińskiego Akademii im. Jana Długosza, Częstochowa 2009.
- Krajewski M., *Kultury kultury popularnej*, Wydawnictwo UAM, Poznań 2003.
- Kreckhove de D., *Powłoka kultury. Odkrywanie nowej elektronicznej rzeczywistości*, tłum. W. Sikorski, P. Nowakowski, Warszawa 1996, Za:
- Krzysztofek K., *Rdzenie kultur a dynamika cywilizacyjna. Kultura w epoce modernizacji, postmodernizacji, transformacji i adaptacji*, [w:] L. Zacher (red.), *Problemy społeczeństwa informacyjnego. Elementy analizy, ewolucji i prognozy*, Fundacja Edukacyjna Transformacje, Warszawa 1997.
- Kulikowski J.L., *Informacja i świat, w którym żyjemy*, Instytut Informacji Naukowej, Technicznej i Ekonomicznej, Warszawa 1978.
- Kumor A., *Radio. Telewizja. Edukacja*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1986.
- Lepa A., *Dlaczego w Polsce jest potrzebny dziennik katolicki*, [w:] L. Dyczewski (red.), *Dziennik katolicki czynnikiem rozwoju społeczeństwa polskiego*, „Civitas Christiana”, Warszawa 1996.
- Lepa A., *Funkcja logosfery w wychowaniu do mediów*, Łódź 2008.
- Lepa A., *Pedagogika mass mediów*, Archidiecezjalne Wydawnictwo Łódzkie, Łódź 2007.
- Mills C. W., *Elita władzy*, tłum. M. Maneli, „Książka i Wiedza”, Warszawa 1961.
- Morbitzer J., *O multimediach okiem pedagoga*, „Poradnik Bibliotekarza” 2001 nr 6.
- Nowak M., *Podstawy pedagogiki otwartej*, Redakcja Wydaw. KUL, Lublin 2000.
- Ogonowska A., *Przemoc ikoniczna. Zarys wykładu*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, Kraków 2004.
- Ozorowski E., *Kościół: zarys eklezjologii katolickiej*, Wydawnictwo Wrocławskiej Księgarni Archidiecezjalnej „Tum”, Wrocław 1984.
- Paner J.L., *Problemy informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej w pracy pedagogicznej*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1975.
- Papieska Komisja ds. Środków Społecznego Przekazu, *Instrukcja duszpasterska: Zjednoczenie i postęp (Communio et progressio, 1971)*, za: www.http://www.niedziela.pl/artukul/1506/Communio-et-progressio (dostęp dnia: 24.10.2012).
- Pisarek W., *Prasa, radio, telewizja: podział pracy*, „Zeszyty Prasoznawcze” 1976 nr 2.

- Puszczewicz B., *O wychowawczych i kształcących funkcjach telewizji*, [w:] B. Passini, T. Pilch (red.), *Wychowanie i środowisko*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1979.
- Sonczyk W., *Media w Polsce: zarys problematyki*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne Warszawa 1999.
- Thompson J.B., *Media i nowoczesność. Społeczna teoria mediów*, tłum. I. Mielnik, „Astrum”, Wrocław 2001.
- Walczak M., *Media w edukacji współczesnego człowieka*, „Poradnik bibliotekarza”, 2003 nr 1.
- Wawrzak-Chodaczek A., *Kulturowe konsekwencje rozwoju mass mediów*, [w:] W. Strykowski, W. Skrzydlewski (red.), *Media i edukacja w dobie integracji*, Wydawnictwo eMPI², Poznań 2002.
- Wawrzak-Chodaczek A., *Kulturowe konsekwencje rozwoju mass mediów*, [w:] W. Strykowski, W. Skrzydlewski (red.), *Media i edukacja w dobie integracji*, Wydawnictwo eMPI², Poznań 2002.
- Zasępa T., *Media publiczne a więzi społeczne: integracja vs. dezintegracja*, [w:] T. Zasępa (red.), *Edukacja medialna*, Norbertinum, Lublin 2002.
- www.sport.pl (dostęp dnia: 04.11.2012).
- www.wirtualnemedi.pl (dostęp dnia: 04.11.2012).

STRESZCZENIE

Znaczenie i rola mediów we współczesnej edukacji społeczeństwa informacyjnego

Artykuł podejmuje zagadnienie roli i znaczenia mediów dla edukacji społeczeństwa informacyjnego z uwzględnieniem struktury, funkcjonalności różnych środków przekazu i ich wykorzystania pedagogicznego (wychowanie do korzystania z mediów i poprzez media). W kontekście bowiem wielu przemian gospodarczych, cywilizacyjnych, politycznych, społecznych, jak i żywiłowego rozwoju mediów i ich głębokiego osadzenia w życiu publicznym, istnieje potrzeba ustawicznej edukacji w procesie kształtowania świadomości odbioru treści za pomocą komunikatorów medialnych. Równie ważne jest zwrócenie uwagi na możliwości wykorzystywania mediów do szerzenia edukacji na różnych szczeblach. Prowadzenie takiego typu działań badawczych wciąż jest wyzwaniem współczesności i zadaniem, które warto, mimo niejednokrotnego trudu, podjąć. Zarys problematyki sformułowanej w temacie jest punktem wyjścia do podjęcia dalszych poszukiwań badawczych, które pozwolą

na pogłębienie tematu, zwłaszcza w dobie postępu technologicznego i dynamicznych przemian w obrębie kultury medialnej.

ABSTRACT

The importance and role of media in the education of today's information society

The article tackles the issue of the role and importance of media in educating the information society of today with regards to the structure and functionality of the variety of media and their educational use (education in the use of the media and through the media). For in the context of economic, civilization, political, and social transition, and spontaneous development of media and their well-grounded position in the public life, there is a need for continuing education in the shaping of conscious reception of content via media communicators. It is equally important to draw attention to the possibility of using the media to spread education at various levels. To conduct this type of research is still a challenging task of the present but it is worth taking, in spite of all efforts. The outline of the issues formulated in the topic is the starting point for further exploration of research that will dwell on the subject, especially in the age of technological and dynamic changes within the media culture.